

A Survey of Colonial vision in An Area of Darkness by V. S. Naipaul

Ahmad Shirkhani

Assistant professor of English Language and Literature, University of Sistan and Baluchestan, Zahedan, Iran, Email: Ahmadshirkhani@lihu.usb.ac.ir

Article history: Received 29 December 2024; Received in revised form 08 March 2025;

Accepted 09 April 2025;

Published 23 September 2025

Abstract

V. S. Naipaul's travelogues, the British Trinidadian-Indian novelist and Noble prize winner, are useful tools for appreciating his paradoxical and complex identity. Naipaul's identity is a terrain for various forces such as colonialist discourse, Indian culture, and the experience of migration. Considering Naipaul's colonial experience and its consequences for his identity, the present research investigates colonial vision in *An Area of Darkness* (1964). This study is done by choosing postcolonial theory and through a colonialist approach. It is claimed that the outstanding features of colonialist approach are reflected in *An Area of Darkness*, the portrayal of India repeats and supports colonial stereotypes. The findings of this study shows that the blaming of Indian culture in *An Area of Darkness* indicates the profound impact of colonial vision on Naipaul's identity. Despite Naipaul's Indian ancestors, he takes on an impartial stance to India to assert his not belonging to her culture. Binary oppositions are central in his narration of India. Colonial vision makes his identity shaky through encountering him with issues of not-belonging, the sense of alienation, and paradox.

Keywords: Colonial Vision, Identity, India, An Area of Darkness, Naipaul.

1. Introduction

The high position of V. S. Naipaul in the tradition of travel writing is due to his experience of immigration and in innovations in this literary genre. It is perhaps not easy to find a travel writer, in the second half of twentieth century, whose identity is so closely intertwined with immigration and travel becomes a metaphor by which to discover the inner world of the writer. "He will often lament having undertaken a journey and become lastingly angry with the countries he visits" (Nixon, 1992: p. 55). As a post-colonial writer, Naipaul attempts to offer a realistic picture in his travelogues and this realism rises out of his complex identity. In other words, Naipaul's identity becomes disconcerted through his travels. This study investigates his first travelogue on India, *An Area of Darkness* (1964). Taking into account the writer's experience of colonialism his identity constructed by different, and sometimes, contradictory elements, this research analyses Naipaul's colonial vision in *An Area of Darkness*. This approach makes it possible to obtain a deeper appreciation of his identity and the reason for his disappointment with India. The main problem of this study is to reveal the interconnection between colonial vision and travel writing in *An Area of Darkness*. Followings are the research questions: 1. What are the prominent features of colonial vision reflected in *An Area of Darkness*? 2. As a post-colonial subject, how does Naipaul's imagery of India in *An Area of Darkness* challenge or endorse colonial stereotypes about Indian society and culture?

1.1. Research Methodology

The methodology of research is based on library sources. The frame work of study is postcolonial theory and it uses the approach of colonial discourse to study the text. The strategy of reading includes close reading of the text and searching for thoughts and actions that reflect the mind-set and identity of the narrator in *An Area of Darkness*.

Journal of Subcontinent Researches, Vol. 17, No. 49, 2025, pp. 183-196.

DOI: 10.22111/jsr.2025.50646.2470

© Shirkhani, A.

Publisher: University of Sistan and Baluchestan

2. Discussion

Naipaul's identity is profoundly linked the colonial experience and it overshadows Naipaul's life and works. He has been grown up in a colonial culture and is its inheritor as well. His ancestors were Indian immigrant indentured workers who had escaped from colonial India and its poverty to Trinidad. He grew up in an Indian family who would do their best to preserve the memory and culture of India. He was directly introduced to Indian culture and traditions through his family surrounding. "More than in people, India lay about us in things" (Naipaul, 1964: p. 29). In multi-ethnic and colonial Trinidad with which he could not cope, Naipaul grew up and went to school where colonial education import was done "like flour and butter are imported from Canada" (Lamming, 1992: p. 27). English literature possessed a high rank in colonial schools of Trinidad, and hence Naipaul's attention to England. "Most of the West Indian authors who fetched up in England have written in one form or another about a double sense of displacement" a sense of their removal from Trinidad and sense of removal from their forbears in India (Nixon, 1992: p. 20).

As a colonial immigrant, Naipaul's identity is overshadowed by the experience of immigration. His travels refer to his own wanderings in the unknown lands where he encounters with the dark angles of his identity. His travelogues indicate kind of colonial vision reflecting colonial policies and travel writing's accomplice with it. *An Area of Darkness* provides us with a colonial perspective by which India is depicted. Travel writing gives Naipaul the opportunity to deal with his own subjectivity. "With the writer's subjectivity centrestage, India usually serves as a backdrop— be it charming, exotic, infuriating, or comic— to the narrator's travels" (Teltcher, 2002: p. 194). India, for Naipaul, is equal to the blurring of all differences that make his identity. Therefore, he faces the challenge of not belonging to the Indian community and culture. In order to find himself he is forced to define a difference between himself and India. Naipaul writes as an outsider to indicate his not-belonging and cruelly describes India and focuses on negatives aspects to keep his distance from India. In the concluding pages of *An Area of Darkness*, the narrator confesses that "In a year I had not learned acceptance. I had learned my separateness from India, and was content to be a colonial, without a past, without ancestors" (Naipaul, 1962: p. 269). No longer is India for Naipaul an exotic country to enchant him or add an exotic aspect to his work, as it did in colonial travelogues. This failure drives the narrator to expand the concept of exotic through dealing with disgusting topics to offer a picture of India that cannot be found in the works of other writers. At the same moment that Naipaul speaks of colonial suppression, he indirectly supports it. Colonial cultural heritage has so deeply influenced his identity that he finds himself as a stranger in the land of his ancestors.

3. Conclusion

The formulation of Naipaul's complex identity in the colonial space is central to his view of India. Colonial society and culture of Trinidad, the immigrant Indian ancestors, his education in colonial training system, his immigration to England to realize his dream of becoming a writer, and finally, his sense of alienation with Trinidadian, Indian, and British cultures, caused him to regard himself as a perpetual immigrant. This is a situation, Naipaul claims, that prevents him from partiality and belonging. This claim is not necessarily realized. He is not able to get rid of the limitations of colonial vision, a vision that is central to his identity.

In *An Area of Darkness*, Naipaul takes the opportunity of exposing his postcolonial identity by traveling to India. The more the narrator visits further places in India, the more his understanding of India becomes intricate and contradictory. India makes invisible all the differences that have constructed his identity. So, he is faced with the painful sense of not-belonging to Indian culture and is compelled to define a distinction between himself and India. To display his not-belonging to India, he approaches India as an outsider and cruelly describes her in his writings and brings India's poverty into light to keep his distance with her.

4. References

- Ashcroft, B. Griffiths, G and Tiffin, H. (2007). **Postcolonial Studies: The Key Concepts**. 2nd ed. London and New York: Routledge.
- Cudjoe, S. R. (1988). **V. S. Naipaul A Materialist Reading**. Massachusetts: The University of Massachusetts Press.

- Holland, P, Huggan, G. (2000). **Tourists With Typewriters: Critical reflections on contemporary Travel Writing**. Michigan: Michigan University Press.
- Lamming, G. (1992). **The Pleasures of Exile**. Ann Arbor: University of Michigan Press.
- Mahabir, K. (2008). "V. S. Naipaul: Childhood and Memory." **Journal of Caribbean Literatures**. 5, 2: pp. 1-18.
- Naipaul, V. S. (1964). **An Area of Darkness**. New York: Vintage Books.
- Nixon, R. (1992). **London Calling: V. S. Naipaul, Postcolonial Mandarin**. New York: Oxford University Press.
- Pennycook, a. (2002). **English and The Discourse of Colonialism**. London and New York: Routledge.
- Pratt, M. L (2003). **Imperial Eyes: Travel Writing and Transculturation**. London and New York: Routledge.
- Rapport, N. and Overing. J (2002). **Social and Cultural Anthropology: The Key Concepts**. London: Routledge.
- Said, E. (1994). **Culture and Imperialism**. New York: Vintage Books.
- Shirkhani, A (2022). "A Comparative Study of Magical Exoticism in One Thousand and One Night and Robert Southey's Thalaba the Destroyer Based on Said's Orientalism". **JLLR**. 19,36: pp. 115-134.
- Teltcher, k. (2002). "India / Calcutta: city of palaces and dreadful night." **The Cambridge Companion to Travel Writing**. Eds: Peter Hulme and Tim Youngs. Cambridge, Cambridge University Press.
- Thompson, C. (2011). **Travel Writing**. London and New York: Routledge.
- Zare'ie, M. S. and Ahmadzadeh Heravi, Sh (2019). "The Role of Ideology and Trace in V. S. Naipaul's narratives of A House for Mr. Biswas and In a Free State". **CLLS**. 16, 22 (59- 75).

Cite this article Shirkhani, A. (2025). A Survey of Colonial vision in An Area of Darkness by V. S. Naipaul. *Journal of Subcontinent Researches*, 17(49), 183-196. DOI: [10.22111/jsr.2025.50646.2470](https://doi.org/10.22111/jsr.2025.50646.2470)

بررسی نگرش استعماری در سفرنامه منطقه تاریکی اثر وی. اس. ناپیل

احمد شیرخانی ✉

استادیار گروه زبان و ادبیات انگلیسی، دانشگاه سیستان و بلوچستان، زاهدان، ایران، ایمیل: Ahmadshirkhani@lihu.usb.ac.ir

چکیده

سفرنامه‌های وی. اس. ناپیل (V. S. Naipaul: 1932-2018)، رمان‌نویس هندی‌تبار ترینیدادی-بریتانیایی و برنده جایزه نوبل ادبیات در سال ۲۰۰۱ میلادی، ابزاری سودمند برای شناخت هویت متناقض و پیچیده پسااستعماری او هستند. هویت ناپیل برساختی از اعمال قدرت نیروهای گوناگونی همچون گفتمان استعماری، فرهنگ هند و تجربه مهاجرت است. تحقیق حاضر با در نظر گرفتن تجربه استعماری ناپیل و پیامدهای آن بر هویت او، نگرش استعماری ناپیل را در منطقه تاریکی (An Area of Darkness, 1964) بررسی می‌کند. این تحقیق با روش تحلیل منابع کتابخانه‌ای و مبتنی بر نظریه پسااستعمار و با تمرکز بر رویکرد گفتمان استعماری انجام شده است. پژوهش حاضر مدعی است که مؤلفه‌های شاخص نگرش استعماری در منطقه تاریکی بازتاب یافته‌اند و تصویرپردازی هند در این اثر، کلیشه‌های استعماری درباره جامعه و فرهنگ هند را تکرار و تقویت می‌کند. یافته‌های این تحقیق نشان می‌دهد سرزنش فرهنگ هند در منطقه تاریکی نشان از تأثیر نگرش استعماری در هویت ناپیل دارد. علی‌رغم تبار هندی نویسنده، ناپیل به‌عنوان ناظری بی‌طرف به هند می‌نگرد تا عدم تعلق خود را به آن بیان کند. تضادهای دوگانه استعماری در روایت او از هند، نقشی محوری دارند. نگرش استعماری، هویت ناپیل را با چالش‌های عدم تعلق، احساس بیگانگی و تناقض مواجه ساخته است.

واژه‌های کلیدی: نگرش استعماری، هویت، هند، منطقه تاریکی، ناپیل

۱- مقدمه

وی. اس. ناپیل، نویسنده‌ای چیره‌دست در حوزه رمان و سفرنامه‌نویسی بود که در سال ۲۰۰۱ میلادی موفق به کسب جایزه نوبل ادبی شد. ناپیل در ترینیداد-مستعمره انگلیس در آمریکای مرکزی- به دنیا آمد؛ جایی که تجربه‌های گوناگون بر هویت او تأثیر ژرفی گذاشت. او از تبار هندی‌هایی بود که برای یافتن کار و زندگی بهتر به این سرزمین مهاجرت کرده بودند. تبار هندی ناپیل و جامعه چندقومیتی ترینیداد، او را از همان دوران کودکی با مفهوم تفاوت فرهنگی آشنا ساخت.

اهمیت جایگاه ناپیل در سنت سفرنامه‌نویسی به دلیل تجربه مهاجرت و نوآوری‌های او در سفرنامه‌نویسی است. شاید نتوان سفرنامه‌نویس مطرحی در نیمه دوم قرن بیستم یافت که هویت او با تجربه مهاجرت چنین عجین شده باشد و سفر برای او در واقع، استعاره پرمعنایی از تلاش برای شناخت دنیای درونی‌اش باشد. «او اغلب از اینکه به جایی سفر کرده است، از خودش گلایه می‌کند و مداوماً از کشورهایی که بازدید کرده است، به خشم می‌آید» (Nixon, 1992: 55). چنین واکنش‌هایی

مطالعات شبه‌قاره، دوره ۱۷، شماره ۴۹، ۱۴۰۴، صص ۱۸۳-۱۹۶.

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۱۰/۰۹ تاریخ ویرایش: ۱۴۰۳/۱۲/۱۸ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۱/۲۰ تاریخ انتشار: ۱۴۰۴/۰۷/۰۱

استناد: شیرخانی، احمد. (۱۴۰۴). بررسی نگرش استعماری در سفرنامه منطقه تاریکی اثر وی. اس. ناپیل. مطالعات شبه‌قاره، ۱۷(۴۹)، ۱۸۳-۱۹۶.

DOI: [10.22111/jsr.2025.50646.2470](https://doi.org/10.22111/jsr.2025.50646.2470)

ناشر: دانشگاه سیستان و بلوچستان

© شیرخانی، احمد.

نسبت به سفر و تجربه شناخت فرهنگی متفاوت، در سنت سفرنامه‌نویسی کم‌سابقه است. ناپیل به‌عنوان یک نویسنده پسااستعمار، سعی دارد تصویری واقعی در سفرنامه‌هایش ارائه دهد و این واقع‌گرایی، تصویری از ماهیت پیچیده هویت او به دست می‌دهد. به عبارتی، هویت پیچیده ناپیل با سفرهایی که تجربه می‌کند، دستخوش تشویش و تلاطم می‌شود. این نویسنده در سه سفرنامه‌اش به موضوع هند به‌طور مفصل پرداخته است: *منطقه تاریکی* (An Area of Darkness, 1964)، *هند: تمدن مجروح* (India: A Wounded Civilization, 1977) و *هند: اکنون یک میلیون شورشی* (India: A Million Mutinies) (Now, 1990).

۱-۱- بیان مسئله و سؤالات تحقیق

پژوهش حاضر به بررسی اولین سفرنامه ناپیل به هند، منطقه تاریکی (1964)، می‌پردازد. این تحقیق با در نظر گرفتن گذشته استعماری نویسنده سفرنامه و هویت او که متشکل از عناصر متفاوت و گاه متناقض است، نگرش استعماری ناپیل در منطقه تاریکی را تحلیل می‌کند. مطالعه منطقه تاریکی از منظر نگرش استعماری (colonial vision) این امکان را فراهم می‌سازد تا درک عمیق‌تری از هویت این نویسنده پرآوازه و نگاه مایوسانه او به هند کسب کنیم. مسئله محوری این تحقیق روشن‌ساختن رابطه نگرش استعماری و سفرنامه‌نویسی در منطقه تاریکی نوشته ناپیل، و پاسخ به پرسش‌های زیر است: ۱. مؤلفه‌های شاخص نگرش استعماری که در منطقه تاریکی بازتاب یافته‌اند، کدام‌اند؟ ۲. چگونه ناپیل، به‌عنوان یک سوژه پسااستعماری، با تصویرپردازی هند در منطقه تاریکی کلیشه‌های استعماری درباره جامعه و فرهنگ هند را تقویت یا با چالش روبه‌رو می‌کند؟

۲-۱- اهداف و ضرورت تحقیق

هدف از این پژوهش بررسی نقش نگرش استعماری در اولین سفرنامه پسااستعماری ناپیل به هند است. این تحقیق نشان خواهد داد در منطقه تاریکی آشنایی مستقیم ناپیل با واقعیت هند، نگرش استعماری را در او هم تقویت می‌کند و هم با چالش مواجه می‌سازد. دلیل چنین تناقضی را باید در صورت‌بندی هویت او به‌عنوان یک سوژه پسااستعماری جست‌وجو کرد. در منابع لاتین نقش نگرش استعماری در سفرنامه‌های ناپیل در سایه رابطه تاریخی استعمار و سفرنامه‌نویسی قرار گرفته و به تداوم این نگرش در سفرنامه‌های پسااستعمار توجه شایانی نشده است. علاوه بر این، به زبان فارسی منبعی با این موضوع یافت نشد.

۳-۱- روش تفصیلی تحقیق

روش تحقیق در این پژوهش مبتنی بر تحلیل منابع کتابخانه‌ای است. چارچوب نظری به‌کاررفته نقد و نظریه پسااستعمار است. این تحقیق با تمرکز بر رویکرد گفتمان استعماری (colonialist discourse)، از منظر نظریه پسااستعمار به منطقه تاریکی می‌پردازد.

۴-۱- پیشینه تحقیق

تحقیقات چشمگیری درباره آثار ناپیل به‌ویژه به زبان انگلیسی انجام داده‌اند. راب نیکسون (1992) در *بانگ لندن: وی. اس. ناپیل عالی‌مقام پسااستعمار* به بررسی نگرش منتقدان آمریکایی-بریتانیایی و منتقدان جهان سوم و کارائیب نسبت به ناپیل می‌پردازد. نیکسون در این مطالعه ناپیل را وارث سنت استعمار انگیس می‌داند (Nixon, 1992: 8-37). صادقی و احمدزاده در مقاله‌ای به بررسی نقش ایدئولوژی و نشان در دو رمان ناپیل می‌پردازند و ادعا می‌کنند که ناپیل با همه تلاش‌های که در آثارش می‌کند تا خود را مصون از قدرت سرکوبگر ایدئولوژی نشان دهد، همانند شخصیت‌های رمان‌هایش «او خود مبتلا به ایدئولوژی [استعماری] است» (زارعی و احمدزاده، ۱۳۹۸: ۵۹). از نگاه کارل تامپسون (Carl Thompson, 2011) سفرنامه‌های ناپیل بر موضوع بی‌درکجایی و مهاجرت تمرکز دارند. «ناپیل همچنین نشان داده است که تمایل آشکاری به

سرزنش فرهنگ‌های جهان‌سومی دارد که به سرزمین‌های آن‌ها سفر کرده است. این سرزنش به شکلی صورت گرفته که از کلیشه‌های رایج غربی حمایت می‌کند» (Thompson, 2011: 166). سلوین کادجو (Selwyn Cudjoe, 1988) بر این باور است که ناپیل به دلیل ناتوانی در درک جایگاه اجتماعی خود در غرب، در منطقه تاریکی به کنکاش درون خود می‌پردازد. در واقع، سفر ناپیل به هند تلاشی برای کشف و شناخت تاریخ، ریشه و هویت خود اوست (Cudjoe, 1988: 82).

۲- چارچوب نظری تحقیق

۲-۱- پیوند سفرنامه‌نویسی و گفتمان استعماری

پیوند سفرنامه‌نویسی و امپراتوری و همدستی آن‌ها در تداوم قدرت امپراتوری غربی و برپایی مسعمرات در کشورهای استعمارزده، آن‌چنان ژرف و نیرومند بود که مطالعه و بررسی سفرنامه‌های دوره استعمار به یافتن ویژگی‌های گفتمان استعماری منتهی می‌شود (Pennycook, 2002: 172). در این بخش از تحقیق به نقش برجسته سفرنامه‌نویسی در شکل‌گیری آگاهی استعماری و تداوم‌بخشیدن به ایدئولوژی استعماری در طول دوره استعمار اروپایی پرداخته می‌شود و محورهای اساسی رابطه بین سفرنامه‌نویسی و نگرش استعماری معرفی می‌شود.

۲-۱-۱- نگاه خیره استعماری

بررسی سفرنامه‌های اروپایی حکایت از نوعی نگرش غیرواقعی نسبت به سرزمین، مردم و فرهنگ غیراروپایی مورد بازدید دارد که با طرح مفهوم نگاه خیره استعماری در مطالعات پسااستعماری معرفی می‌شود. در عمده سفرنامه‌هایی که پیش از اوج گیری قدرت امپراتوری و در طول سلطه آن نگاشته شده‌اند، راوی اروپایی از مرزهای شناخته‌شده پا فراتر می‌گذارد و به سرزمین‌های ناشناخته‌ای می‌رسد که تصویرپردازی او از این سرزمین‌ها نه تنها برساخت‌هایی جعلی از بومیان هستند، بلکه نوشته‌های این سفرنامه‌نویسان به نوع نگاه ملت‌های استعمارگر به دنیای فراسوی اروپا نیز شکل می‌دهد. این نگاه خیره راوی اروپایی به ملت‌ها و فرهنگ‌های غیراروپایی از منظری صورت می‌گیرد که از اشراف و تسلط بر آنچه دیده می‌شود، حکایت دارد. به باور مری لوئیس پرات (Mary Louise Pratt) این نگاه خیره راوی در سفرنامه‌های اروپایی، نگاهی از بالا به پایین است که وسعت آن نه تنها چشم‌انداز پیش‌رو را شامل می‌شود، بلکه دلالت بر سلطه فرهنگی نیز دارد. پرات از این ویژگی برتری‌جویی در روایت سفرنامه‌نویسان با عنوان «فرمانروای آنچه می‌بینم» (monarch of all I survey) یاد می‌کند (Pratt, 2003: 201-208).

نگاه خیره استعماری در سفرنامه‌ها به بازنمایی بومیان، فرهنگ، رسوم و سرزمین آنان به نحوی می‌پردازد که مؤید ادعای برتری استعمارگر و توجیه‌کننده گسترش سلطه استعماری است. «نگاه خیره استعماری هویت استعمارزده را تعریف می‌کند، به او در نظام هویت‌بخش مناسبات قدرت عینیت می‌بخشد و فرودستی و بی‌قدرتی او را تأیید می‌کند» (Ashcroft et. al., 2007: 207). فرهنگ‌های غیراروپایی در سفرنامه‌های اروپایی، رمزآمیز (exotic)، ابتدایی و به دور از تمدن به تصویر کشیده می‌شوند. از آنجا که سفرنامه‌نویسان، اولین کسانی بودند که با یک ملت غریبه مواجه می‌شدند، تصویری که از آن ملت ترسیم می‌کردند، سرمنشأ بسیاری از اندیشه‌ها و باورهای بود که مردم اروپا یا نسل‌های بعدی سفرنامه‌نویسان دنبال می‌کردند. اغلب راوی‌ها در این دست از متون، بازنمایی بومیان را براساس تفاوت بین بومیان و اروپایی‌ها انجام می‌دهند. ساختار کلی تفاوت بین انسان بومی و اروپایی به شکلی است که منتهی به یک دوگانه متضاد می‌شود که در یک سوی آن بومی فرودست با ویژگی‌هایی منفی قرار دارد و در سوی دیگر آن، انسان اروپایی قرار دارد که از هر جهت صاحب امتیاز و برتری است. همین امر سبب می‌شود که سرزمین‌های ناشناخته در آن سوی مرزهای اروپا با تمدنی بدوی و عقب‌افتاده تعریف شوند؛ سرزمین‌هایی بکر و سرشار از منابع دست‌نخورده که قدرت امپراتوری را به آغوش خود فرا می‌خواند.

۲-۱-۲- مشروعیت‌بخشیدن به سلطه استعماری

سفرنامه‌ها در مشروعیت‌بخشیدن به سلطه استعماری نقش مؤثری داشتند. نگاه خیره استعماری در سفرنامه‌ها از بومیان «دیگرانی» می‌ساخت که نیازمند و سزاوار دریافت کمک از سوی یک قدرت خارجی بودند. این امر سبب می‌شد به حضور قدرت‌های استعماری، با عنوان برنامه تمدن‌سازی مشروعیت ببخشند (Thompson, 2011: 144). آثار سفرنامه‌نویسان در دوره استعمار، مستعمرات را سرزمین‌هایی عقب‌مانده، و ملت‌های استعمارزده را مردمی جاهل و بدوی معرفی می‌کرد و انسان غربی بر خود فرض می‌دانست تا با معرفی تمدن اروپایی و پیشرفت‌های تکنولوژیک آن، به نجات آنان بشتابد. شعر معروف شاعر استعمار، رودیارد کیپلینگ (Rudyard Kipling)، با عنوان «وظیفه انسان سفید»، توجیه‌کننده وظیفه سنگین اخلاقی‌ای است که استعمارگر برای رهایی بومیان بر عهده دارد. در همین راستا، سفرنامه‌ها بر لزوم حضور یک حکومت استعماری مجهز به تکنولوژی‌های پیشرفته تأکید می‌کردند و فواید چنین حکومتی را برای بومیان برمی‌شمردند. به همین شکل، رابیان چنین سفرنامه‌هایی خشونت قدرت استعماری را در انجام مأموریت تمدن‌سازی، امری اجتناب‌ناپذیر جلوه می‌دادند و استعمار منابع سرزمینی آنان را هزینه‌ای توجیه می‌کردند که استعمارزده ملزم به پرداخت آن بود.

۲-۱-۳- شکل‌دادن به پنداشت اروپایی‌ها

سفرنامه‌ها در شکل‌گیری تصورات مردم اروپا از مستعمرات دور دست و ملت‌های آن‌ها نقش برجسته‌ای را ایفا می‌کردند. سفرنامه‌نویسان برساخت‌های فرهنگی خود را به خوانندگان اروپایی عرضه می‌داشتند و با ادعای دست‌اول بودن این اطلاعات و گواهی‌دادن بر درستی آن‌ها به‌عنوان شاهدی عینی، اعتماد خوانندگان اروپایی را کسب می‌کردند. نتیجه چنین اتفاقی شکل‌گیری پنداشتی غیرواقعی در مردم اروپا نسبت به ملت‌ها و فرهنگ‌های مردم دنیا در آن سوی مرزهای اروپا بود. سفرنامه‌ها در طول دوره استعمار کلیشه‌های متعددی از مردم و فرهنگ‌های غیراروپایی به خوانندگان اروپایی خود ارائه دادند که براساس این کلیشه‌ها برخی ویژگی‌های نامطلوب و منفی به بومیان نسبت داده می‌شد. پنی‌کوک با بررسی برخی سفرنامه‌هایی که به بازنمایی چین برای خوانندگان اروپایی پرداخته‌اند، کلیشه‌های رایج در خصوص سرزمین، مردم و فرهنگ چین را این چنین برمی‌شمارد: «پادشاهی‌های آگروتیک و دائمی؛ انسان‌های بدوی و عقب‌مانده؛ زندگی‌های پرجمعیت، کثیف و فقرزده؛ ظاهری متبسم یا غیر قابل نفوذ که نیتی پلید یا فلاکتی را پنهان می‌کند؛ شرقی منفعل و رهبر مستبد؛ زندگی ملال‌آور در نظام سوسیالیسم؛ بی‌اعتنایی ذاتی حکومت کمونیستی به مردم» (Pennycook, 2002: 172).

روش دیگری که سفرنامه‌نویسان در برساخت آگاهی اروپایی‌ها از سرزمین‌هایی که به آن‌ها سفر کرده بودند، به کار می‌گرفتند، مبتنی بر فریبده و آگروتیک جلوه‌دادن شرق بود. سفرنامه‌نویسی به‌روشنی «به حمایت از این پنداشت امپریالیستی پرداخته است؛ پنداشتی که توسط آن» از خصلت‌های آگروتیک و هیجان‌آور «سرزمین‌ها و مردم بیگانه برای طراوت‌بخشیدن به فرهنگ ملال‌آور خودی بهره گرفته می‌شد» (Holland & Huggan, 2000: 48). کلیشه‌های آگروتیک در سفرنامه‌ها به شکل گرفتن پنداشتی دیگر در اروپا منجر می‌شد که بر برتری فرهنگی و نژادی آنان صحنه می‌گذاشت. دل تاریکی (Heart of Darkness, 1899) نوشته جوزف کنراد (Josef Conrad) در قالب یک سفر دریایی به قلب آفریقا به کنکاش درباره نقش استعمار در این قاره می‌پردازد. در این اثر تخیلی، آفریقا سرزمینی تاریک، مرموز و آگروتیک که وحشی‌ها در آن ساکن هستند، به تصویر کشیده می‌شود. این تصویرپردازی، کلیشه‌های رایج (بدوی و غیرتمدن بودن) درباره مردم و فرهنگ آفریقا را تقویت می‌کند. از طرفی، این امر مأموریت تمدن‌سازی آفریقایی‌ها را توجیه می‌کند. رویکرد کنراد به سرزمین و ساکنان آفریقا بازتاب‌دهنده این جهان‌بینی اروپایی است که اروپا را همچون فانوسی دریایی در دل تاریکی آفریقا توصیف می‌کند.

۲-۱-۴- انگیزه‌های تجاری و علمی

همدستی سفرنامه‌نویسان با قدرت استعماری ضرورتاً آگاهانه نبوده است. بسیاری از سفرنامه‌ها در دوره استعمار، اهدافی تجاری یا علمی را دنبال می‌کردند که با منافع استعماری هم‌راستا بودند. یکی از علائق سفرنویسان قرن هجدهم میلادی در سفرهای خود به مناطق دورافتاده دنیا، تهیه سیاهه‌ای مفصل از منابع طبیعی موجود در این مناطق بود. متونی از این دست، زمینه را برای استثمار این سرزمین‌ها در قرن نوزدهم و بیستم فراهم آورد. نقشه‌هایی که توسط سفرنامه‌های این دوره از مناطق مورد بازدید، تهیه شده بود، بعدها اداره سرزمین‌های استعماری را آسان‌تر ساخت. هنری مورتون استانلی (Henry Morton Stanley) در سفرنامه‌ای با عنوان *از میان قاره تاریک (Through The Dark Continent, 1878)* به شرح سفر سه ساله‌اش در مرکز آفریقا می‌پردازد. استانلی علاوه بر تصویرپردازی رمانتیک و پراحساسی که از آفریقا ارائه می‌دهد، به توصیف کالاهای تجاری منطقه می‌پردازد و در ادامه به‌طور شگفت‌آوری طرح تخیلی شهری تجاری با بندری مجهز، تجارت‌خانه‌های بین‌المللی و زمین‌های کشاورزی حاصل‌خیز را معرفی می‌کند.

علوم زمین‌شناسی، جامعه‌شناسی و مردم‌شناسی، با سفرنامه‌نویسی پیوند دیرینه و نزدیکی دارند. هر سه رشته یادشده تا حدی از سفرنامه‌نویسی منشعب شدند و این علوم به تحقیقاتی می‌پرداختند که زمانی در نوعی از نوشتار به نام «سیاحت و سفر» (Voyages and Travels) یافت و بیان می‌شد. در قرن نوزدهم با تأسیس رشته‌های دانشگاهی، هریک از این علوم با اتخاذ رویکردی عینی و روش تحقیق علمی، راه خود را از قالب روایی و شخصی سفرنامه‌نویسی جدا کردند (Thompson, 2011: 4). در نیمه دوم قرن بیستم با اوج‌گیری رویکرد فرهنگی و ادبی، بار دیگر توجه به نقش سفرنامه‌نویسی به‌عنوان ابزاری برای کسب دانش زمین‌شناسی، قوم‌نگاری و علوم اجتماعی معطوف شد (Rapport & Overing, 2002: 236-245). این تلاش‌های علمی که در قالب سفرنامه انجام می‌شدند، باعث شدند تا سفرنامه‌نویسی «تبدیل به عاملی کلیدی در پیشرفت قدرت‌های اروپایی شود و به ظهور امپراتوری‌های اسپانیایی، پرتغالی، فرانسوی و بریتانیایی کمک شایانی کند» (Thompson, 2011: p. 86). در سفرنامه‌های قرن هجدهم و نوزدهم میلادی، حتی زمانی که نیت حمایت از امپراتوری وجود ندارد، طنین گفتمان استعماری کاملاً به گوش می‌رسد.

۳- بحث و تحلیل

در این بخش از تحقیق، نگرش استعماری در هویت و فرهنگ هیبریدی (پیوندخورده) ناپیل بررسی خواهد شد؛ نویسنده‌ای هندی‌تبار که در فضای استعماری ترینیداد رشد کرد و در انگلستان به موفقیت‌های چشمگیر جهانی در حوزه رمان و سفرنامه‌نویسی دست یافت. سپس به بررسی منطقه تاریکی، اولین سفرنامه ناپیل به هند، و تحلیل بازتاب نگرش استعماری در آن پرداخته خواهد شد.

۳-۱- نگرش استعماری در ناپیل

وی. اس. ناپیل (1932-2018) نویسنده‌ای برجسته در حوزه ادبیات است که در سال ۲۰۰۱ میلادی موفق به کسب جایزه نوبل ادبیات شد. این نویسنده رمان‌ها و سفرنامه‌های متعددی را تألیف کرده است که در آن‌ها اغلب بازتابی از بحران هویت و تجربه شخصی او دیده می‌شود. همین جنبه اتوبیوگرافیک آثار ناپیل است که امکان بررسی نگرش استعماری در هویت پیچیده او را فراهم می‌آورد. برای یافتن منشأ نگرش استعماری در ناپیل، بهتر آن است که نگاهی به زندگی او بیندازیم.

هویت ناپیل با تجربه استعمار پیوند عمیقی دارد و سایه این تجربه در دوره‌های مختلف زندگی او و همچنین در آثارش، به‌ویژه سفرنامه‌ها، قابل مشاهده است. ناپیل در سال ۱۹۳۲ میلادی در ترینیداد به دنیا آمد. پدر و مادر او نسل دوم کارگران مهاجری بودند که برای کار در مزارع نیشکر استعماری و نیز زندگی بهتر، از هند به ترینیداد مهاجرت کرده بودند. ناپیل دو

دهه اول زندگی اش را در ترینیداد در حالی گذراند که در محیط منزوی خانواده با فرهنگ و سنت‌های هند مواجه بود و شناختی با واسطه و تخیلی از هند داشت. جامعه ترینیداد با اکثریت سیاه‌پوستان، محیطی استعماری، بدون تاریخ، فقیر و کوچک بود، در نتیجه، ناپیل در ابتدای دوره نوجوانی با خود عهد بست آنجا را تا قبل از هجده سالگی ترک کند. در نهایت، ناپیل با یک سال تأخیر به عهد خود وفا کرد و ترینیداد را برای ادامه تحصیل به مقصد انگلستان و با رؤیای نویسندگی ترک کرد. او هیچ‌گاه برای ادامه زندگی و سکونت به ترینیداد بازنگشت، گرچه ترینیداد موضوع اصلی چهار رمانی است که در ابتدای دوره نویسندگی خود نوشت. ناپیل در *خیابان میگل* (The Miguel Street, 1959) به بازتاب همین فضای بسته و منزوی ترینیداد در دوره استعمار می‌پردازد. «شخصیت‌ها در رمان سوم ناپیل [خیابان میگل] از کیفیت زندگی خود ناامید هستند. آن‌ها در نظامی استعماری زندگی می‌کنند که بسته و فاقد تاریخ است و در آینده آنان هیچ بارقه‌ای از امید وجود ندارد. آن‌ها مدام در پی فرار از این شرایط با خیال‌پردازی درباره خودشان هستند» (Mahabir, 2008: 15).

ناپیل، میراث‌دار مهاجرت استعماری و تربیت‌شده مکتب آن است. اجداد او کارگران قراردادی مهاجری بودند که از هند استعماری و فقر به ترینیداد پناه آورده بودند. ناپیل نیز در خانواده‌ای هندی‌تبار رشد کرد که برای زنده نگه‌داشتن خاطره و فرهنگ هند در غربت ترینیداد، تمام تلاش خود را می‌کردند. آشنایی ناپیل با فرهنگ و سنت‌های هند، از طریق محیط خانه پدری و به‌ویژه خانه مادر بزرگش حاصل می‌شود. «هند بیش از آنکه در افراد باشد، بیشتر در اشیای دوروبر ما وجود داشت» (Naipaul, 1964: 29). میراث مادی و فرهنگی خانواده ناپیل، تنها عامل سازنده هویت او نیست. ناپیل در جامعه چندقومیتی و استعماری ترینیداد، جامعه‌ای که با آن دم‌خور نبود و در آن حس تنهایی می‌کرد، رشد کرد و به مدرسه رفت؛ جایی که واردات آموزش استعماری «همانند واردات آرد و کره از کانادا، انجام می‌شد» (Lamming, 1992: 27). ادبیات انگلیس جایگاه برجسته‌ای در آموزش استعماری مدارس ترینیداد داشت و همین امر نگاه ناپیل را معطوف به انگلستان کرد و انگیزه‌های نیرومند را در او پدید آورد تا به انگلستان مهاجرت کند. «بیشتر نویسندگان هند غربی که از انگلستان سر درآوردند، به نحوی از یک حس مضاعف آوارگی نوشته‌اند؛ حس مهاجرت از ترینیداد و حس مهاجرت اجداد خود به ترینیداد» (Nixon, 1992: 20).

مهاجرت ناپیل به انگلستان که زمانی نویدبخش رهایی او از محدودیت‌های ترینیداد بود، نه تنها نتوانست حس تنهایی و عدم تعلق او به جامعه ترینیداد را التیام ببخشد، بلکه بر رنج او افزود. «به لندن آمدم. جایی که مرکز دنیای من شده بود و من سخت کوشیده بودم تا به اینجا بیایم. و گم شدم. لندن مرکز دنیای من نبود، راهم را گم کرده بودم اما جای دیگری برای رفتن هم نبود» (Naipaul, 1964: 43). در این مرحله از زندگی و تجربه نویسندگی، ناپیل به هند رو می‌آورد تا شاید با پیوند خوردن با هویت تبار هندی خود که خاطره دوره کودکی او را در بر می‌گرفت، به نوعی آرامش و تعادل دست یابد. این تلاش ناپیل با ناکامی روبه‌رو شد. «نباید به این سفر می‌رفتم. این سفر زندگی من را دو شقه کرده است» (Naipaul, 1964: 283). در مصاحبه‌ای در سال ۲۰۰۲ میلادی از ناپیل سؤال شد که آیا اکنون احساس می‌کند هندی‌تر شده است، ناپیل در پاسخ این چنین گفت: «منظورتان از بیشتر هندی‌شدن چیست؟ ... من این دست واژه‌ها را نمی‌پسندم. هنگام دریافت جایزه نوبل توضیح دادم که در ترینیداد به دنیا آمدم، بیشتر عمرم را در انگلستان گذراندم، و هند، سرزمین آباو اجدادی من است. من نه بریتانیایی، نه ترینیدادی و نه هندی هستم. من خودم هستم. تنهایی، بی‌وطنی، عدم تعلق و بحران هویت، عواملی هستند که ناپیل را وا داشتند تا خود را مهاجری دائمی معرفی کند؛ موقعیتی که ناپیل مدعی است او را از هرگونه تعلق خاطر و جانب‌داری بر حذر داشته است و به او امکان پرداختن به موضوعات را از منظری در حاشیه فراهم آورده است. یکی از نکات مهمی که این مقاله در پی بررسی آن است، پرداختن به این ادعای ناپیل در خصوص بی‌طرفی و دوری‌جستن از هرگونه تعصب‌ورزی است. در واقع، ناپیل تلاش می‌کند تا از موضعی «نه بریتانیایی، نه ترینیدادی و نه هندی» به ترینیداد، هند و

انگلستان نگاه کند، اما این امر به معنای محقق‌شدن تصمیم او نیست. آنچه که -برای نمونه در *منطقه تاریکی* - می‌بینیم، هویتی آشفته است که در محیط پسااستعماری پدید آمده است. هویتی که شاخص‌ترین مؤلفه‌های آن دوگانگی، بحران و تضاد هستند. تفاوت بارز ناپیل با سایر سفرنامه‌نویسان سرشناس دوره خودش در این است که برخلاف آنان، ناپیل یک مهاجر استعماری است که تجربه تبعید خودخواسته بر تمام جنبه‌های هویت و زندگی‌اش سایه انداخته است. سفرهای او بیشتر نوعی سرگردانی در سرزمین‌های ناشناخته و مواجهه با زوایای پنهان هویت خودش است. در بررسی هویت ناپیل که در سفرنامه‌هایش جلوه می‌کند، نباید پیچیدگی و چندلایه بودن هویت او را نادیده گرفت. برای درک عمیق‌تر هویت ناپیل لازم است که از دوگانگی‌ها و تضادهای هویتی ناپیل آگاهی داشته باشیم. هولاند و هوگان اظهار می‌کنند که «نباید این نگاه ساده‌لوحانه را به آثار ناپیل داشته باشیم که او در حسرت امپراتوری گذشته است و تلاش می‌کند تا آن را بازسازی کند. چراکه این نگرش تلاش ناپیل برای واژگون‌سازی هویت‌های تحمیلی و تعهدات دوگانه فرهنگی او را نادیده می‌گیرد. علاوه بر این، چنین نگرشی جایی برای اظهارات منتقدانه ناپیل در خصوص امپریالیسم در نظر نمی‌گیرد. ناپیل، هم نسبت به سنت مسافر نجیب‌زاده انگلیسی حسرت نشان می‌دهد و هم می‌خواهد از آن نقش دوری کند. ناپیل از کنایه‌هایی که به خودش می‌زند، برای نقد مؤسساتی به کار می‌برد که در رشد و بلوغ او تأثیر داشته‌اند. مؤسساتی که او عضو استعماری و مهاجر آن است» (Holland & Huggan, 2000: 40-41). نوعی نگرش استعماری در سفرنامه‌های ناپیل به چشم می‌خورد که بازتابی از سیاست‌های استعماری گذشته و همدستی سفرنامه با قدرت امپراتوری است. در توضیح باید تأکید کرد که منظور، بازتولید ساده‌انگاره گفتمان استعماری نیست، بلکه موضوع پیچیده‌تر از آن چیزی است که به نظر می‌رسد. ردپای نگرش استعماری را می‌توان در تفاوت دیگری که ناپیل با سایر سفرنامه‌نویسان پسااستعماری دارد، جست‌وجو کرد. ناپیل در سفرنامه‌هایش همان مسیر سفرنامه‌نویسان استعماری از غرب به شرق را طی می‌کند و در این آثار به سرزنش فرهنگ‌های جهان‌سومی می‌پردازد؛ به نحوی که کلیشه‌های متداول غربی را به ذهن متبادر می‌سازد و از آن‌ها پشتیبانی می‌کند. دلایل چنین رویکردی در سفرنامه‌های او به هند متفاوت هستند. در ادامه به بررسی و تحلیل دلایل نگرش استعماری ناپیل در اولین سفرنامه‌اش به هند پرداخته می‌شود.

۳-۲- نگرش استعماری در *منطقه تاریکی*

سفرنامه *منطقه تاریکی* که به روایت اولین سفر ناپیل به هند در سال ۱۹۶۳ میلادی می‌پردازد، بازتاب‌دهنده چشم‌اندازی استعماری است که از منظر آن هند به تصویر کشیده می‌شود. ناپیل از سفرنامه‌نویسی به‌عنوان فرصتی برای پرداختن به سوژکتیویته خودش بهره می‌برد. او «با قراردادن سوژکتیویته نویسنده در کانون بحث، اغلب هند را به‌عنوان یک پس‌زمینه - خواه فریبنده، آگزوتیک، خشم‌آور یا طنزآمیز - برای راوی سفرها به کار می‌برد» (Teltscher, 2002: 194). در همان بخش اول *منطقه تاریکی*، گذشته نویسنده در معرض توجه خواننده قرار می‌گیرد. راوی با پرداختن به دلایل سفر خود به هند، به دوران کودکی خود می‌اندیشد؛ دورانی که تداعی‌کننده آغاز آشنایی او با هند است. «هند برای من به‌عنوان یک کودک که بسیاری از افراد و اشیای دوروبرم را پدید آورده بود، مفهومی گنگ داشت. این دوره مهاجرت [از هند به ترینیداد] برایم مثل یک منطقه تاریک جلوه می‌کرد؛ تاریکی‌ای که حتی تا سرزمین هند ادامه یافته بود؛ درست مثل تاریکی‌ای که شب‌ها یک کلبه را در بر می‌گیرد، گرچه هنوز نور کمی در اطراف آن وجود دارد. این نور کم، تجربه من از زمان و مکان در هند بود» (Naipaul, 1964: 30). آشنایی ناپیل با هند در این مرحله از زندگی‌اش بنیانی تخیلی و سطحی دارد، زیرا ترکیبی از علاقه و تخیل دوره کودکی و نوستالژی خانواده‌اش نسبت به هند در ترینیداد است. ناپیل همواره هند را در گوشه‌ای از خاطر خود نگه داشته است و به آن به‌عنوان وطنی می‌نگرد که در آن ریشه دارد. از این رو *منطقه تاریکی*، سفرنامه‌ای به اعماق درون ناپیل است که برایش ناشناخته است.

نگرش استعماری، تنها وسیله‌ای است که ناپیل برای شناخت دنیای پیرامون خود به آن دسترسی دارد و این نگرش در همان صفحات آغازین *منطقه تاریکی* به چشم می‌خورد. راوی که روایت سفر خود به هند را از دروازه شرق، یعنی یونان و مصر آغاز می‌کند، از منظری بیرونی به شرق می‌نگرد و همانند راویان سفرنامه‌های دوره استعمار به مطالعه و بررسی شرق براساس دوگانه‌های استعماری می‌پردازد. «شرقی که انتظار می‌رفت در خیابان‌ها به چشم می‌خورد: بچه‌ها، گردوخاک، بیماری، سوءتغذیه، فریاد درخواست گداها، فروشنده‌های دوره‌گرد، جازدن‌های بلند و نمایی از مناره‌ها» (Naipaul, 1964: 11). در این توصیف جالب است که کم‌ترین نشانه‌ای از جنبه‌های مثبت شرق به چشم نمی‌خورد. نکته دیگری که باید مد نظر قرار داد، این است که او خود را تنها ناظری بی‌طرف و خارجی معرفی می‌کند و از این طریق تلاش دارد عدم تعلق خود را به شرق گوشزد کند. این رویکرد دوگانه ناپیل به شرق وقتی که به هند می‌رسد بیشتر نمایان می‌شود.

ناپیل که کودکی خود را با تخیل هند گذرانده بود و در پی فرصتی برای آشنایی با واقعیت هند بود، وقتی به دروازه هند می‌رسد، «بیش از حد معمول از رسیدن هراس» دارد (Naipaul, 1964: 43). هراس او زمانی به اوج می‌رسد که خود را میان انبوه جمعیت گم می‌کند. «برای اولین بار در زندگی‌ام یکی از انبوه جمعیت بودم. چیزی در ظاهر یا لباس من نبود تا مرا از این جمعیت انبوه که شتابان به ایستگاه چرچ گیت وارد می‌شدند، متمایز کند. در ترینیداد هندی‌بودن یعنی فرق داشتن ... در انگلستان هم هندی‌بودن یعنی فرق داشتن. حالا در بمبی وارد هر مغازه یا رستورانی که می‌شدم، انتظار واکنش ویژه‌ای داشتم. و هیچ واکنش خاصی در انتظارم نبود. مثل این بود که بخشی از واقعیت وجودم نادیده گرفته می‌شد... انگار که چهره‌ای نداشتم. ممکن بود بی‌هیچ نشانه‌ای در انبوه جمعیت هندی‌ها غرق شوم» (Naipaul, 1964: 44). هند برای ناپیل یعنی محو شدن همه تفاوت‌هایی که به او هویت می‌بخشیدند. از این رو با چالش احساس عدم تعلق به جامعه و فرهنگ هند مواجه می‌شود و برای یافتن خودش ناچار است که بین خود و هند تفاوتی تعریف کند. ناپیل از منظر یک بیگانه به هند نگاه می‌کند تا عدم تعلقش را بیان کند و در توصیف هند بی‌رحمانه می‌نویسد و بر جنبه‌های منفی تأکید می‌کند تا فاصله خود با هند را حفظ کند. این رویکرد او با پیشینه استعماری‌ای که دارد، همساز می‌شود و نتیجه آن شکل‌گیری منظری استعماری است که به ناپیل در مواجهه با هندی‌ها برتری می‌بخشد. این «فروستی بنیادین هندی‌ها» که در *منطقه تاریکی* مشاهده می‌شود، بخشی از یک موج «بی‌رغبتی در دهه‌های ۱۹۷۰ و ۱۹۸۰ میلادی به جهان سوم است که بسیاری از افراد را به خود مبتلا کرده بود» (Said, 1994: 265).

ناپیل در سفر به هند برای نوشتن سفرنامه‌اش، متفاوت از اسلاف سفرنامه‌نویس خود عمل می‌کند. راوی در *منطقه تاریکی*، تبعه‌ای استعماری است که از کشمکش درونی رنج می‌برد؛ زیرا از طرفی در پی شناخت هند به‌عنوان وطن آباو اجدادی خود است و از سوی دیگر، وضعیت نامطلوب اقتصادی، اجتماعی و سیاسی هند مانع از آن می‌شود تا با هند پیوند برقرار کند و در نتیجه خود را آواره‌ای مهاجر معرفی می‌کند که به جایی تعلق ندارد و در این موقعیت جدید از هرگونه تعصب و جانب‌داری در نوشته‌هایش دوری می‌کند. به همین دلیل است که در دفاع از تصویرپردازی منفی هند در *منطقه تاریکی*، خود را تنها متعهد به حقیقت می‌بیند. چنین ادعایی بیشتر فریبنده به نظر می‌رسد تا واقعی. راوی در *منطقه تاریکی* به هویت استعماری خود اذعان دارد و همین مزیت است که به او امکان می‌دهد تا هند را جوری ببیند که هندی‌ها ناتوان از آن هستند. مشکلات گوناگونی همچون فقر، نظام کاست، بی‌مسئولیتی، تنبلی و... مواردی هستند که برای هندی‌ها عادی شده‌اند و به همین دلیل در نگاه آنان محو شده‌اند. «این همان چیزی است که گاندی دید و هیچ هندی اصیلی نمی‌توانست آن را ببیند. چنین توانی به نگرش ساده و صریح غربی محتاج است» (Naipaul, 1964: 78). در پایان سفرنامه وقتی که راوی به یک سال اقامت خود در هند فکر می‌کند، این چنین می‌گوید: «در طول این یک سال من سازگاری را نیاموخته بودم. دریافته بودم که به هند تعلق ندارم و خوشحال بودم که یک تبعه استعماری هستم، بدون هیچ گذشته و آباو اجدادی» (Naipaul, 1964: 269).

۳-۳- ناامیدی از اگزوتیسم استعماری

واژه انگلیسی *exotic* به معنای رمزآمیز، «بیگانه، خارجی و غیربومی» است (Ashcroft et. al., 2007: 87). اگزوتیسم دلالت بر میل درونی بشر برای تجربه ناشناخته‌ها دارد. «سفرنامه‌ها اولین آثاری هستند که اگزوتیسم در آنان موج می‌زند و گسترش ژانر سفرنامه‌نویسی در قرون پانزدهم و شانزدهم میلادی عرصه را برای رشد اگزوتیسم در پهنه ادبیات فراهم آورد» (شیرخانی، ۱۴۰۰: ۱۲۰). اگزوتیسم ادبی قرن نوزدهم میلادی با جریان اقتصادی-سیاسی حاکم (استعمارگری) پیوندی درهم‌تنیده دارد. در واقع اگزوتیسم ادبی در این دوره حاصل تحقیقات شرق‌شناسانه‌ای است که زمینه سلطه استعماری بر شرق را فراهم آورده بود. بازنمایی‌های اگزوتیک، همانند شرق‌شناسی، کمتر به بیان «حقیقت» و «واقعیت» فرهنگ شرق می‌انجامید (شیرخانی، ۱۴۰۰: ۱۲۱).

در ابتدای سفرنامه، ناپیل با نوعی حس کنجکاو و علاقه حاصل از شناخت تخیلی دوره کودکی، به هند می‌نگرد. در ادامه، ناپیل با شناخت تازه‌ای که از هند به دست آورده است، دستخوش نوعی تغییر موضع نسبت به آن می‌شود. راوی به رواج موضوعاتی همچون کوه‌فکری، نقدناپذیری، سطحی‌نگری، گفتار دوگانه و افکار دوگانه (Naipaul, 1964: 36) در مردم هند، اعتراض کرده و اذعان می‌کند که بین تصویری که از هند داشته است و واقعیتی که از نزدیک تجربه کرده است، شکافی عظیم وجود دارد. همین امر سبب بروز سرخوردگی و ناامیدی در او می‌شود. علاوه بر این، سفرنامه‌هایی که به توصیف هند پرداخته بودند و ناپیل به آن‌ها دسترسی داشت، اغلب تصویری رومانتیک از هند ارائه داده بودند، اما سفر راوی تضاد چشمگیری با چنین توصیفاتی دارد. از این رو هند برای ناپیل، دیگر سرزمینی اگزوتیک نیست که او را شیفته خود سازد، یا به سفرنامه‌اش، همانند سفرنامه‌های استعماری، جنبه‌ای اگزوتیک ببخشد. این ناکامی، راوی سفرنامه را وادار می‌کند تا گستره مفهوم اگزوتیک را وسعت دهد و با پرداختن به موضوعات چندش‌آور و مشمئزکننده تصویری تازه از هند ارائه دهد که در نوشته‌های سایرین نادیده گرفته شده است.

ناپیل در فصل سوم *منطقه تاریکی*، با عنوان «تبعه استعماری»، با جزئیات شوکه‌کننده‌ای به توصیف عادت قضای حاجت‌های هند در مکان‌های باز و عمومی می‌پردازد: «هندی‌ها هر جایی مدفوع می‌کنند. بیشتر اوقات کنار خط آهن مدفوع می‌کنند. اما آن‌ها در ساحل دریا هم مدفوع می‌کنند؛ روی تپه‌ها مدفوع می‌کنند؛ در کنار رودخانه‌ها مدفوع می‌کنند؛ در خیابان‌ها مدفوع می‌کنند؛ هرگز هم به فکر پوشاندن آن نیستند» (Naipaul, 1964: 74). اولین هدفی که او در این تصویرپردازی قضای حاجت دنبال می‌کند، تأکید بر عادی بودن این فعل برای هندی‌ها است و برای انجام این کار نظر دانشجوی مسلمان خوش‌تیبی که در پوشش همانند آقای نهر و است را با نوعی طنز نقل می‌کند: «می‌گفت هندی‌ها انسان‌های شاعرپیشه‌ای بوده‌اند. او هم دنبال فضای بازی برای مدفوع کردن می‌گردد؛ چون که خودش هم شاعر است و عاشق طبیعت، که مضمون شعرهایش به زبان اردو است. هیچ‌چیز شاعرانه‌تر از چمباتمه‌زدن در کنار یک رودخانه در سپیده‌دم نیست» (Naipaul, 1964: 74).

نکته دیگری که ناپیل اشاره مؤکدی بر آن دارد، این است که چنین صحنه‌های مشمئزکننده‌ای در واقع دیده نمی‌شوند. ناپیل همین نظر را درباره فقر در هند بیان می‌کند. یعنی فقر آن‌چنان فراگیر شده است که «دیده» نمی‌شود و امری عادی و طبیعی جلوه کرده است. در این نگاه ناپیل، او به‌عنوان راوی، فردی است که از این کوری اجتماعی هندی‌ها رنج نمی‌برد و همه چیز در نگاه او دیده می‌شود. راوی، دوگانه بینایی و کوری را می‌سازد که براساس آن، همانند دوگانه‌های استعماری، او در جایگاه برتری قرار دارد و برعکس، هندی‌ها در جایگاه فرودست قرار می‌گیرند. ناراحتی او از قضای حاجت‌های هند در ملاء عام، بیگانگی و فاصله او را با فرهنگ هند نشان می‌دهد که اغلب آن را نه از منظر فهم، بلکه از منظر طنز به تصویر می‌کشد. اگر زبان سفرنامه ناپیل -انگلیسی- گواه روشنی است که خواننده مد نظر او غربی‌ها هستند، تصویرپردازی قضای حاجت نیز می‌تواند گواهی بر این امر باشد که نویسنده سعی دارد از درون فرهنگ هندی‌ها جنبه اگزوتیک جدیدی را در

مقابل چشمان خوانندگانش قرار دهد. عملکرد این نگرش استعماری به گونه‌ای است که منجر به برپایی دوگانه استعماری اروپای پاکیزه و بهداشتی و هند کثیف و متعفن می‌شود.

۳-۴- ناپیل، غریبه‌ای در وطن

میراث فرهنگی استعمار برای ناپیل پیامدهای شومی داشته است. یکی از این پیامدهای ویرانگر، حس بیگانگی و عدم تعلق و بحران هویت است. ناپیل در مواجهه با فرهنگ‌هایی که در شکل‌گیری هویت او نقش کلیدی داشته‌اند، رویکردی دوگانه دارد. در برخی مواقع پیوندی طولانی و انکارنشدنی بین خود و فرهنگ ترینیداد و هند می‌یابد، اما در مواقعی دیگر این پیوند را سست و گسستنی جلوه می‌کند. این رویکرد دوگانه در اولین سفرنامه‌اش، *راه میانه* (Middle Passage, 1961)، کاملاً آشکار است و در سفرنامه بعدی‌اش، *منطقه تاریکی*، نیز تداوم می‌یابد. ناپیل *راه میانه* را به پیشنهاد و دعوت نخست‌وزیر وقت ترینیداد و توباگو، دکتر اریک ویلیامز، نوشت. طی یک سفر نه ماهه به این کشور با حمایت مالی دولت، از ناپیل انتظار می‌رفت تا در اولین سفرنامه‌اش تصویری از سرزمینش ارائه دهد که با اعتبار جایگاه ادبی او، درخشان و فراموش‌نشدنی جلوه کند. برخلاف تصور، تصویری که ناپیل در *راه میانه* از ترینیداد ارائه داد، منفی بود. در این اثر، ناپیل ترینیداد را تهی از هر فکر تازه می‌یابد (Naipaul, 1961: 24). از نگاه او ترینیداد جامعه‌ای نیمه‌بند دارد که فاقد تاریخ است و در مقابل هرگونه تغییر سرسختی می‌کند. «می‌دانستم که ترینیداد کشوری ناچیز، غیرخلاق و مردمی بدبین دارد» (Naipaul, 1961: 39). نیکسون دلیل رویکرد منفی ناپیل به ترینیداد را در تعلق خاطر او به سفرنامه‌های دوره ویکتوریای انگلستان می‌داند (Nixon, 1992: 47)؛ دوره‌ای که نگرش استعماری و یژگی بارز سفرنامه‌های آن است.

در *منطقه تاریکی*، حس دوگانه تعلق و عدم تعلق به هند، به نحو بارزتر و پیچیده‌تری به تصویر کشیده شده است. ناپیل در بخش اول سفرنامه به گذشته خود در ترینیداد می‌پردازد و نشان می‌دهد که درک او از هند در آن ایام براساس تخیل و همراه با چاشنی نوستالژی است. شگفت آنکه علی‌رغم نقش مهمی که میراث فرهنگی هند در شکل‌گرفتن هویت ناپیل در این دوران دارد، او خود را یک برهمن معتقد نمی‌داند و به مراسم و آیین برهمن‌ها هم علاقه خاصی نشان نمی‌دهد (Naipaul, 1964: 33). با وجود چنین حس دوگانه‌ای که او نسبت به آیین برهمن‌ها و باورهای هندوها دارد، ناپیل نمی‌داند «چگونه احساس خشم خود را بیان کند، وقتی که می‌شنود در جشنواره دیوالی در بمبی از شمع و لامپ استفاده می‌کنند و نه چراغ‌های گلی روستایی با طرح‌های فراموش‌نشدنی که ما در ترینیداد هنوز استفاده می‌کردیم» (Naipaul, 1964: 36). این تعلق‌های دوگانه نسبت به هند زمانی به اوج خود می‌رسد که ناپیل در اواخر سفر خود قصد دارد از روستای پدری‌اش بازدید کند. اشتیاق راوی در این بازدید، همانند سایر بازدیدهایش از نقاط مختلف هند، به یأس و ناامیدی ختم می‌شود. راوی درمی‌یابد که شکاف بزرگی بین تصور او از روستای پدری و مردم فقرزده آن وجود دارد. در بخش پایانی سفرنامه، راوی با تحلیل تجربه‌اش از هند، به این نتیجه می‌رسد که «این سفری بود که نباید می‌آمد، این سفر زندگی من را دو شقه کرده است» (Naipaul, 1964: 283).

در واقع ناپیل از تضادی که بین درک و فهم او از هند در دوران کودکی و شناخت بی‌واسطه‌ای که در این سفر از هند به دست آورده است، برای نقد جامعه پسااستعماری هند استفاده می‌کند و از این طریق بر کمبودها و کاستی‌های جامعه تأکید می‌ورزد. اعتراض و خشم ناپیل از فقر و عقب‌ماندگی جامعه هند، تنها دلالت بر موضع خصمانه او علیه پیامدهای منفی استعمار یا دنباله‌روی از سیاست‌های استعماری توسط دولت‌های پسااستعماری هند نیست. ناپیل در همان لحظه‌ای که از سرکوب استعماری سخن می‌گوید، به حمایت تلویحی از آن نیز می‌پردازد. میراث فرهنگی استعمار بر هویت او چنان تأثیری گذاشته است که دیگر در سرزمین آباواجدادی خود احساس تعلق ندارد و خود را غریبه‌ای در وطن می‌یابد.

۴- نتیجه‌گیری

شکل‌گیری هویت پیچیده ناپیل در فضای استعماری، نقش برجسته‌ای در نگاه او به هند دارد. جامعه و فرهنگ استعماری ترینیداد، آباواجداد هندی ناپیل که به ترینیداد مهاجرت کرده‌اند، تحصیلات ناپیل در نظام آموزشی استعمار، مهاجرت به

انگلستان برای رهایی از جامعه بسته و استعماری ترینیداد و رسیدن به آرزوی نویسندگی، و در نهایت، حس بیگانگی و عدم تعلق به جامعه و فرهنگ ترینیداد، هند و انگلستان، عواملی هستند که ناپیل را وا داشتند تا خود را مهاجری دائمی معرفی کند؛ موقعیتی که ناپیل مدعی است او را از هرگونه تعلق خاطر و جانب‌داری بر حذر داشته است. این امر به معنای محقق‌شدن ادعای او نیست. ناپیل توان رهایی از نگرش استعماری را ندارد، نگرشی که در هویت او نهادینه شده است.

در *منطقه تاریکی*، ناپیل از سفر به هند به‌عنوان فرصتی برای پرداختن به سوژکتیته پسااستعماری خودش بهره می‌برد. هرچه راوی مکان‌های بیشتری را بازدید می‌کند، درک خواننده از هویت متناقض و پیچیده او بیشتر می‌شود. هند برای ناپیل یعنی محو شدن همه تفاوت‌هایی که به او هویت می‌بخشیدند. از این رو، با چالش احساس عدم تعلق به جامعه و فرهنگ هند مواجه می‌شود و برای یافتن خودش ناچار است که بین خود و هند تفاوتی تعریف کند. ناپیل از منظر یک بیگانه به هند نگاه می‌کند تا عدم تعلقش را بیان کند، و در توصیف هند بی‌رحمانه می‌نویسد و بر جنبه‌های منفی تأکید می‌ورزد تا فاصله خود با هند را حفظ کند.

بررسی سفرنامه ناپیل به هند نشان می‌دهد که تضادهای دوگانه استعماری در روایت او از هند، نقشی محوری دارند. عملکرد این تضادهای دوگانه دقیقاً از همان سیاق سنتی دوگانه‌های استعماری پیروی می‌کند. به‌کارگیری تضادهای دوگانه در *منطقه تاریکی*، فرصتی را برای راوی فراهم می‌آورد تا به‌عنوان یک ناظر، خود را نه یک هندی، بلکه یک اروپایی معرفی کند. ناپیل در *منطقه تاریکی*، رویکردی نوآورانه در پرداختن به جنبه‌های آگزوتیک هند اتخاذ می‌کند. ناپیل از تصویرپردازی قضای حاجت، جنبه‌ای آگزوتیک می‌سازد تا از این طریق همسویی خود با خواننده غربی را خاطر نشان کند. چنین رویکردی در ناپیل سبب می‌شود تا هویت او، براساس تضاد تعریف شود.

۵- منابع

- زارعی، محمدصادق؛ احمدزاده، شیده. (۱۳۹۸). «نقش ایدئولوژی و نشان در روایت‌های وی اس ناپیل در رمان خانه‌ای برای آقای بیسواس و در کشوری آزاد»، *نقد زبان و ادبیات خارجی*، ۱۶(۲۲): ۵۹-۷۵.
- شیرخانی، احمد. (۱۴۰۰). «بررسی تطبیقی آگزوتیسم جادویی در «هزار و یک شب» و «صلابه ویرانگر» اثر رابرت سوظی از منظر شرق‌شناسی ادوارد سعید»، *پژوهش‌نامه ادب غنایی*، ۱۹(۳۶): ۱۱۵-۱۳۴.
- Ashcroft, B., Griffiths, G., & Tiffin, H. (2007). **Postcolonial studies: The key concepts**. 2nd ed. London and New York: Routledge.
- Cudjoe, S. R. (1988). **V. S. Naipaul a materialist reading**. Massachusetts: The University of Massachusetts Press.
- Holland, P. & Huggan, G. (2000). **Tourists with typewriters: Critical reflections on contemporary travel writing**. Michigan: Michigan University Press.
- Lamming, G. (1992). **The pleasures of exile**. Ann Arbor: University of Michigan Press.
- Mahabir, K. (2008). "V. S. Naipaul: Childhood and memory." *Journal of Caribbean Literatures*. 5, 2: pp. 1-18.
- Naipaul, V. S. (1964). **An area of darkness**. New York: Vintage Books.
- Nixon, R. (1992). **London calling: V. S. Naipaul, Postcolonial mandarin**. New York: Oxford University Press.
- Pennycook, A. (2002). **English and the discourse of colonialism**. London and New York: Routledge.
- Pratt, M. L. (2003). **Imperial eyes: Travel writing and transculturation**. London and New York: Routledge.
- Rapport, N. & Overing, J. (2002). **Social and cultural anthropology: The key concepts**. London: Routledge.
- Said, E. (1994). **Culture and imperialism**. New York: Vintage Books.
- Teltscher, K. (2002). India/Calcutta: City of palaces and dreadful night. In P. Hulme & T. Youngs (Eds.), **The Cambridge companion to travel writing**. Cambridge University Press.
- Thompson, C. (2011). **Travel writing**. London and New York: Routledge.